Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NILS WAHL
21 päivänä huhtikuuta 2016 [1]

Asia C-221/15

Openbaar Ministerie
vastaan
Etablissements Fr. Colruyt NV

(Ennakkoratkaisupyyntö – Hof van beroep te Brussel (Brysselin ylioikeus, Belgia))

Direktiivi 2011/64/EU — Valmistettuun tupakkaan sovellettavat valmisteverot — Valmistetun tupakan vähittäismyyntihinta — Veromerkki — Vähimmäishinnat — Tavaroiden vapaa liikkuvuus — Määrälliset rajoitukset — SEUT 101 artikla

1. Kun valmistettujen tupakkatuotteiden valmisteverojen yhdenmukaistamista koskevan ensimmäisen direktiivin [2] antamisesta on kulunut jo neljä vuosikymmentä, voi tuntua hieman yllättävältä, että uusimman asiaa koskevan direktiivin säännöksiin [3] tarvitaan edelleen unionin tuomioistuimen tulkintaa.

2. Kuten kansallisen tuomioistuimen esittämät kysymykset kuitenkin osoittavat, tupakkatuotteiden hintaa kotimarkkinoilla sääntelevien kansallisten säädösten yhteensopivuus unionin oikeuden kanssa tuottaa edelleen vaikeuksia ja vaatii selventämistä. Nämä vaikeudet eivät koske ainoastaan edellä mainitun direktiivin säännöksiä vaan myös tavaroiden vapaata liikkuvuutta ja vapaata kilpailua koskevien unionin sääntöjen sovellettavuutta kyseisiin kansallisiin säädöksiin.

3. Nyt käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuinta pyydetään selventämään, sopiiko pääasiassa kyseessä oleva kansallinen laki yhteen direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan, SEUT 34 artiklan sekä SEUT 101 artiklan kanssa luettuna yhdessä SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Direktiivi 2011/64*

4. Direktiivillä 2011/64 on kodifioitu kolme aiempaa direktiiviä valmistettujen tupakkatuotteiden veroista. [4]

1 — Alkuperäinen kieli: englanti.

2 — Kyseinen direktiivi oli muista valmistetun tupakan kulutukseen kohdistuvista veroista kuin liikevaihtoveroista 19.12.1972 annettu neuvoston direktiivi 72/464/ETY (EYVL 303, s. 1).

3 — Valmistettuun tupakkaan sovellettavan valmisteveron rakenteesta ja verokannoista 21.6.2011 annettu neuvoston direktiivi 2011/64/EU (jäljempänä direktiivi 2011/64) (EUVL L 176, s. 24).

4 — Savukkeiden verojen lähentämisestä 19.10.1992 annettu neuvoston direktiivi 92/79/ETY (EYVL L 316, s. 8), muun valmistetun tupakan kuin savukkeiden verojen lähentämisestä 19.10.1992 annettu neuvoston direktiivi 92/80/ETY (EYVL L 316, s. 10) ja muista valmistetun tupakan kulutukseen kohdistuvista veroista kuin liikevaihtoveroista 27.11.1995 annettu neuvoston direktiivi 95/59/EY (EYVL L 291, s. 40).

5. Direktiivin 2011/64 johdanto-osan kolmannessa, yhdeksännessä ja kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(3) Yksi Euroopan unionista tehdyn sopimuksen tavoitteista on ylläpitää taloudellista liittoa, joka ominaisuuksiltaan vastaa sisämarkkinoita ja jossa harjoitetaan tervettä kilpailua. Valmistetun tupakan alalla tämän tavoitteen toteutuminen edellyttää, ettei jäsenvaltioiden tämän alan tuotteiden kulutukseen kohdistama verotus vääristä kilpailun edellytyksiä eikä estä näiden tuotteiden vapaata liikkuvuutta unionissa.

– –

(9) Valmisteverojen rakenteiden yhdenmukaistamisella on erityisesti saatava estetyksi verotuksen vaikutuksia vääristämästä samaan ryhmään kuuluvilla valmistetun tupakan eri luokilla käytävää kilpailua ja siten saatava jäsenvaltioiden kansallisia markkinoita avatuksi.

(10) Kilpailun asettamat vaatimukset edellyttävät järjestelmää, jossa hinnat vahvistetaan vapaasti kaikille valmistetun tupakan ryhmille.”

6. Direktiivissä 2011/64 vahvistetaan sen 1 artiklan mukaan yleiset periaatteet jäsenvaltioiden valmistetusta tupakasta kantaman valmisteveron rakenteen ja verokantojen yhdenmukaistamiseksi.

7. Direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Valmistajat tai tarvittaessa niiden edustajat tai asiamiehet unionissa sekä kolmansista maista tuovat maahantuojat saavat vapaasti vahvistaa kullekin tuotteelleen korkeimman vähittäismyyntihinnan kussakin jäsenvaltiossa, jossa nämä tuotteet on tarkoitettu luovutettaviksi kulutukseen.

Se, mitä ensimmäisessä alakohdassa säädetään, ei kuitenkaan estä hintatason valvontaa tai vahvistettujen hintojen noudattamista koskevan kansallisen lainsäädännön täytäntöönpanoa, jos se on unionin säännösten mukaista.”

B *Belgian lainsäädäntö*

8. Kuluttajien terveyden suojelemisesta elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden osalta 24.1.1977 annetun lain (Wet 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere producten, jäljempänä esillä oleva laki)[5] 7 §:n 2 a momentin 1 kohdassa todetaan seuraavaa:

”On kiellettyä mainostaa ja sponsoroida tupakkaa, tupakasta valmistettuja tuotteita ja vastaavanlaisia tuotteita, jäljempänä tupakkatuotteet.

Mainontana tai sponsorointina pidetään kaikkea viestintää tai toimintaa, jonka tarkoituksena on suoraan tai välillisesti edistää myyntiä, riippumatta paikasta tai viestintämenetelmistä tai -keinoista.”

II **Tosiseikat, oikeudenkäyntimenettely ja ennakkoratkaisukysymykset**

9. Etablissements Fr. Colruyt NV:llä (jäljempänä Colruyt) on useita supermarketeja Belgiassa.

5 — Moniteur belge, 8.4.1977, s. 4501.

10. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Colryut myi erilaisia tupakkatuotteita yksikköhinnoilla, jotka alittivat valmistajan tai maahantuojan kiinnittämässä veromerkissä ilmoitetun hinnan, sovelsi sekä tilapäistä yleistä alennusta että paljousalennusta joihinkin tupakkatuotteisiin ja tarjosi yleisen alennuksen nuorisoliikkeiden jäsenille. Openbaar Ministerie (syyttäjäviranomainen) katsoi, että näin toimiessaan Colryut oli rikkonut esillä olevaa lakia, koska esimerkiksi tupakkatuotteiden myyminen veromerkissä ilmoitettua hintaa halvemmalla hinnalla on toimintaa, jonka tarkoituksena on suoraan tai välillisesti edistää kyseisten tuotteiden myyntiä.

11. Sen jälkeen kun rechtbank te Brussel (Brysselin rikostuomioistuin) totesi rikkomisen, sen tuomiosta valitettiin Hof van beroep te Brusseliin (Brysselin ylioikeus).

12. Ylioikeudessa Colruyt esitti, että kielto, joka koskee veromerkissä ilmoitettua hintaa halvempien vähittäismyyntihintojen soveltamista, on vastoin unionin oikeutta, tarkemmin sanottuna direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohtaa, SEUT 34 artiklaa ja SEUT 101 artiklaa luettuna yhdessä SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa.

13. Koska kyseinen kansallinen tuomioistuin ei ollut varma kyseisten oikeussääntöjen tulkinnasta, se päätti lykätä asioiden käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko direktiivin 2011/64/EU 15 artiklan 1 kohta – sellaisenaan tai luettuna yhdessä 7.12.2000 hyväksytyn Euroopan unionin perusoikeuskirjan 20 ja 21 artiklan kanssa – esteenä kansalliselle säädökselle, jossa asetetaan vähittäiskauppiaille velvollisuus noudattaa vähimmäishintoja kieltämällä valmistajan/maahantuojan veromerkkiin merkitsemää hintaa halvemman hinnan soveltaminen tupakkatuotteisiin?

2) Onko SEUT 34 artikla esteenä kansalliselle säädökselle, jossa asetetaan vähittäiskauppiaille velvollisuus noudattaa vähimmäishintoja kieltämällä valmistajan/maahantuojan veromerkkiin merkitsemää hintaa halvemman hinnan soveltaminen tupakkatuotteisiin?

3) Onko [SEU][6] 4 artiklan 3 kohta, luettuna yhdessä SEUT 101 artiklan kanssa, esteenä kansalliselle säädökselle, jossa asetetaan vähittäiskauppiaille velvollisuus noudattaa vähimmäishintoja kieltämällä valmistajan/maahantuojan veromerkkiin merkitsemää hintaa halvemman hinnan soveltaminen tupakkatuotteisiin?”

14. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet Colruyt, Belgian hallitus, Ranskan hallitus, Portugalin hallitus ja komissio. Colruyt, Belgian hallitus, Ranskan hallitus ja komissio esittivät suullisia huomautuksia 17.2.2016 pidetyssä istunnossa.

III **Analyysi**

A *Tutkittavaksi ottaminen*

15. Belgian ja Ranskan hallitukset riitauttavat ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen kahdella perusteella: yhtäältä kysymykset koskevat unionin oikeussääntöjä, jotka ovat merkityksettömiä pääasian riidan kannalta, ja toisaalta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole antanut riittäviä tietoja pääasian riidan oikeudellisista seikoista ja tosiseikoista.

16. En pidä näitä perusteluja vakuuttavina.

6 — Kansallinen tuomioistuin viittaa SEUT 4 artiklan 3 kohtaan, minkä uskon olevan pelkkä kirjoitusvirhe, sillä kyseinen määräys ei ole nyt käsiteltävän kysymyksen kannalta merkityksellinen.

17. Ensinnäkään en usko, että unionin oikeussääntöjä, joihin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa, voidaan pitää merkityksettöminä pääasian riidan kannalta. Kyseinen tuomioistuin pyrkii ratkaisemaan, onko kansallinen säännös, jota Colruytin väitetään rikkoneen, unionin oikeuden mukainen. On selvää, että jos tällainen säännös olisi vastoin unionin oikeutta, Colryutille ei voitaisi määrätä rikosoikeudellista rangaistusta sen rikkomisesta. Haluan tässä yhteydessä huomauttaa, että sellaiset kansalliset rikosoikeudelliset säännökset, joissa säädetään rangaistuksista unionin oikeussääntöjen mukaan sallitusta tai vaaditusta toiminnasta tai jotka estäisivät unionin sääntöjen tehokkaan vaikutuksen, ovat vastoin EUT-sopimusta,[7] minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen on jätettävä ne soveltamatta.[8]

18. Toiseksi pitää paikkansa, että ennakkoratkaisupyyntöä voidaan kuvailla suppeaksi, mutta katson kuitenkin, että siinä esitetyt seikat ovat riittäviä ennakkoratkaisukysymyksiin vastaamiseksi. Näin ollen ennakkoratkaisupyyntö on unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artiklan mukainen.

19. Edellä esitetyn perusteella katson, että oikeudenkäyntiväite on perusteeton.

B *Ensimmäinen kysymys*

20. Kansallisen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee pohjimmiltaan sitä, onko direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohta esteenä kansalliselle säädökselle, jossa vähittäiskauppiaita kielletään myymästä tupakkatuotteita valmistajan tai maahantuojan kiinnittämässä veromerkissä olevaa hintaa halvemmalla hinnalla.

21. Aluksi muistutan, että direktiivin 2011/64 tavoitteena on edeltäjiensä tavoin varmistaa sisämarkkinoiden toiminta ja edistää tervettä kilpailua yhdenmukaistamalla tupakkatuotteiden valmisteveroja koskevat jäsenvaltioiden järjestelmät. Direktiivin 2011/64 johdanto-osan kolmannessa perustelukappaleessa todetaan, että nämä tavoitteet on saavutettava varmistamalla, ettei valmistetun tupakan kulutukseen kohdistettu verotus vääristä kilpailun edellytyksiä eikä estä näiden tuotteiden vapaata liikkuvuutta unionissa.

22. Tarkastelen nyt esillä olevaa lakia direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan säännösten valossa.

1. Direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta

23. Direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on jätettävä valmistetun tupakan korkeimman vähittäismyyntihinnan vahvistaminen valmistajalle tai maahantuojalle. Siten siinä varmistetaan, että valmistajat ja maahantuojat voivat kilpailla hinnalla, samalla kun varmistetaan se, että suhteellisten valmisteverojen perustaa koskevat kaikissa jäsenvaltioissa samat säännöt.[9]

24. Minusta vaikuttaa siltä, että esillä oleva laki ei aiheuta vaikeuksia kyseisen säännöksen osalta. Sillä yksinkertaisesti estetään vähittäiskauppiaita myymästä tupakkatuotteita veromerkissä ilmoitettua hintaa halvemmalla hinnalla. On tärkeää huomata, että veromerkissä esitetyn hinnan voivat vapaasti vahvistaa valmistajat tai maahantuojat, joilla on edelleen vapaus hyödyntää mahdollista kilpailuetua, joka niillä voi olla kilpailijoihinsa nähden. Näin ollen esillä oleva laki ei estä valmistajien tai maahantuojien oikeutta vahvistaa vapaasti korkein vähittäismyyntihintansa.

7 — Ks. esim. tuomio 19.3.2002, komissio v. Italia (C-224/00, EU:C:2002:185) ja tuomio 6.3.2007, Placanica ym. (C-338/04, C-359/04 ja C-360/04, EU:C:2007:133).

8 — Ks. tuomio 28.4.2011, El Dridi (C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 55 kohta) ja tuomio 29.2.1996, Skanavi ja Chryssanthakopoulos (C-193/94, EU:C:1996:70, 17 kohta).

9 — Ks. tuomio 4.3.2010, komissio v. Ranska (C-197/08, EU:C:2010:111, 36 kohta) ja tuomio 19.10.2000, komissio v. Kreikka (C-216/98, EU:C:2000:571, 20 kohta).

25. Direktiivissä 2011/64 ei yksinkertaisesti mainita vähittäiskauppiaita, saati säädetä vastaavasta vähittäiskauppiaiden oikeudesta vahvistaa hinnat vapaasti. Voinen lisätä, että poisjäänti selittyy direktiivin tavoitteella, joka – kuten edellä totesin – on valmisteverojen yhdenmukaistaminen ja joka siten liittyy tasapuolisten markkinoillepääsyn edellytysten varmistamiseen tupakkatuotteiden maahantuojille ja valmistajille.

26. Tuomio GB-INNO-BM näyttää vahvistavan tämän arvion. Mainitussa asiassa kansallinen säädös oli lähes identtinen esillä olevan lain kanssa, ja sitä tarkasteltiin direktiivin 72/464 5 artiklan 1 kohdan eli direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan edeltäjän valossa. Tuomiossa todettiin, että kansallinen säännös, jossa edellytetään noudatettavan maahan tuodun tai maassa valmistetun tupakan kuluttajalle suunnatussa myynnissä hintaa, toisin sanoen veromerkkiin merkittyä hintaa, ei ole kielletty, kunhan valmistaja tai maahantuoja on vapaasti vahvistanut kyseisen hinnan (eli veromerkkiin merkityn hinnan). [10]

27. Tuomion GB-INNO-BM jälkeen valmistettujen tupakkatuotteiden valmisteveroja koskeva direktiivi on kuitenkin laadittu uudelleen ja kodifioitu, ja sen tulkintaa on selvennetty laajalla oikeuskäytännöllä. Tässä oikeuskäytännössä on käsitelty erityisesti vähimmäishintojen vahvistamista koskevia kansallisia säädöksiä, joilla puolestaan rajoitettiin valmistajien tai maahantuojien mahdollisuutta vahvistaa korkeimmat hinnat vapaasti. Koska esillä olevan lain mukaan tosiasiallisesti korkein ja matalin vähittäismyyntihinta ovat yksi ja sama, minusta on hyödyllistä ja tarpeellista tarkastella kyseistä lakia vähimmäishinnoittelun viimeaikaisen kehityksen valossa.

28. Tuomiossa komissio v. Kreikka todettiin, että säädös, jonka mukaan tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä noudatettavat vähimmäishinnat vahvistetaan ministeriön päätöksellä, rikkoo direktiivin 95/59 9 artiklaa (joka myös on direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan edeltäjä). Tuomiossa katsottiin, että kun ministeriön päätöksellä asetetaan vähimmäishinta, tämä johtaa välttämättä siihen, että valmistajat ja maahantuojat eivät voi vahvistaa vapaasti hintojaan, koska ne eivät voi asettaa korkeinta vähittäismyyntihintaansa lakisääteistä vähimmäishintaa alemmaksi. [11]

29. Sittemmin tuomiossa komissio v. Ranska todettiin, että säädös, jonka mukaan tupakkatuotteiden matalin vähittäismyyntihinta ei saa olla alle 95 prosenttia tupakkatuotteiden keskihinnasta markkinoilla, rikkoo myös direktiivin 95/59 9 artiklaa, koska sen seurauksena on valmistajien ja maahantuojien välisen hintakilpailun poistuminen. [12]

30. Kummassakin tapauksessa kansalliset säädökset rajoittivat valmistajien ja maahantuojien vapautta vahvistaa hintansa tavanomaisissa kilpailuolosuhteissa. Vähimmäishinta, joka vahvistetaan joko yksipuolisesti kansallisten viranomaisten toimesta tai viittaamalla keskihintaan, välttämättä estääkin valmistajia vahvistamasta korkeinta vähittäismyyntihintaansa vapaasti: korkein hinta ei voi koskaan olla pakollista vähimmäishintaa alempi.

31. Edellä mainitun oikeuskäytännön perusteella päättelen, että vähimmäishintoja koskevat toimenpiteet ovat kiellettyjä ainoastaan, mikäli ne vaikuttavat valmistajien tai maahantuojien vapauteen vahvistaa enimmäishinnat ja siten kumoavat valmistajien tai maahantuojien mahdollisen kilpailuedun kilpailijoihinsa nähden.

32. Esillä olevassa laissa jätetään valmistajille ja maahantuojille vapaus vahvistaa korkein vähittäismyyntihintansa, eikä laki vaikuta niiden mahdollisuuteen kilpailla hinnalla. Näistä syistä päättelen, että direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta ei ole esteenä esillä olevan lain kaltaiselle säädökselle, jossa vähittäiskauppiasta kielletään myymästä tupakkatuotteita valmistajien tai maahantuojien kiinnittämässä veromerkissä olevaa hintaa halvemmalla hinnalla.

10 — Ks. tuomio 16.11.1977, GB-INNO-BM (13/77, EU:C:1977:185, 64 kohta).

11 — Ks. tuomio 19.10.2000, komissio v. Kreikka (C-216/98, EU:C:2000:571, 21 kohta).

12 — Ks. tuomio 4.3.2010, komissio v. Ranska (C-197/08, EU:C:2010:111, 41 kohta).

2. Direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan toinen alakohta

33. Edellä esitetystä päätelmästä huolimatta on syytä mainita, että direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan mukaan ensimmäisessä alakohdassa säädetty periaate ei estä ”hintatason valvontaa tai vahvistettujen hintojen noudattamista koskevan kansallisen lainsäädännön täytäntöönpanoa, jos se on unionin säännösten mukaista”.

34. Kuten tämän säännöksen sanamuodosta käy ilmi, toinen alakohta on poikkeus ensimmäiseen alakohtaan sisältyvästä säännöstä. Pohjimmiltaan jäsenvaltioilla on toisen alakohdan nojalla lupa – tietyin edellytyksin – ottaa käyttöön tai pitää voimassa tiettyjä kansallisia säädöksiä, jotka saattavat vaikuttaa valmistajien ja maahantuojien mahdollisuuteen vahvistaa tupakkatuotteiden enimmäishinnat vapaasti.

35. Koska päättelin, että esillä oleva laki ei ole vastoin direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa, periaatteessa ei ole tarpeen arvioida kyseistä lakia mainitun säännöksen toiseen alakohtaan nähden. Syy tähän on ilmeinen: koska esillä oleva laki ei riko ensimmäisessä alakohdassa säädettyä periaatetta, ei ole järkevää määrittää, voidaanko poikkeusta mainitusta periaatteesta soveltaa.

36. Koska asianosaiset ovat käyneet tästä aiheesta laajaa keskustelua, esitän kuitenkin – pelkästään täydentävänä tietona – perusteluni sille, miksi katson esillä olevan lain jäävän direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan soveltamisalan ulkopuolelle.

37. Tämä säännös koskee kahdenlaisia kansallisia säädöksiä: säädöksiä, jotka koskevat hintatason valvontaa, ja säädöksiä, jotka koskevat vahvistettujen hintojen noudattamista.

38. Ensin mainitun ryhmän osalta on vakiintuneen oikeuskäytännön mukaista, että ilmaisu ”hintatason valvonta” viittaa *ainoastaan* sellaiseen yleiseen kansalliseen lainsäädäntöön, jolla on tarkoitus hillitä hintojen nousua.[13] Tämä ilmaisu käsittää lähinnä yleiset säädökset, joilla on tarkoitus hillitä hintainflaatiota.[14]

39. Jälkimmäisen ryhmän (vahvistettujen hintojen noudattaminen) osalta vaikuttaa siltä, että unionin tuomioistuin on tulkinnut sitä hyvin suppeasti. Tuomiossa GB-INNO-BM katsottiin, että kyseessä ollut säännös antoi jäsenvaltioille mahdollisuuden vahvistaa myyntihinta ainoastaan sillä edellytyksellä, että *valmistaja tai maahantuoja oli vapaasti vahvistanut kyseisen hinnan*.[15]

40. Sittemmin asiassa komissio v. Ranska esitettiin kysymys, voidaanko kansallista säädöstä, jonka mukaan tupakkatuotteiden matalin vähittäismyyntihinta on 95 prosenttia tuotteiden keskihinnasta markkinoilla, pitää nykyisen direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitettuna vahvistettujen hintojen noudattamista koskevana säädöksenä. Unionin tuomioistuin hylkäsi tämän mahdollisuuden yksiselitteisesti, koska Ranskan järjestelmällä ei voitu sulkea pois sitä, että asetetulla vähimmäishinnalla heikennetään valmistajien tai maahantuojien mahdollista kilpailuetua. Koska järjestelmällä heikennettiin valmistajien ja maahantuojien 15 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa taattua vapautta, unionin tuomioistuin katsoi, että vähimmäishintajärjestelmä ei kuulu mainitun säännöksen toisessa alakohdassa säädetyn poikkeuksen

13 — Ks. tuomio 21.6.1983, komissio v. Ranska (90/82, EU:C:1983:169, 22 kohta) ja tuomio 19.10.2000, komissio v. Kreikka (C-216/98, EU:C:2000:571, 25 kohta).

14 — Ks. tuomio 4.3.2010, komissio v. Ranska (C-197/08, EU:C:2010:111, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

15 — Ks. tuomio 16.11.1977, GB-INNO-BM (13/77, EU:C:1977:185, 64 kohta).

soveltamisalaan.[16] Muissa tuomioissa unionin tuomioistuin on noudattanut pohjimmiltaan samaa lähestymistapaa ja sulkenut pois sen, että tupakkatuotteiden hinnoittelua koskevaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä voitaisiin tulkita direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitettuina vahvistettujen hintojen noudattamista koskevina säädöksinä.[17]

41. Unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään tosiasiallisesti määritellyt vahvistettujen hintojen noudattamisen ”viittaavan hintaan, jota on pidettävä sitovana enimmäishintana sen jälkeen, kun valmistaja tai maahantuoja on sen kerran vahvistanut ja viranomaiset hyväksyneet, ja jota on noudatettava kaikilla jakeluverkoston portailla siihen saakka, kunnes tuote myydään kuluttajalle”.[18* 19]

42. Tämän oikeuskäytännön perusteella katson, että vahvistettujen hintojen noudattamista koskevien säädösten osalta 15 artiklan 1 kohdan toiseen alakohtaan ei enää sisälly – jos koskaan sisältyikään – poikkeusta valmistajien tai maahantuojien oikeudesta vahvistaa hinnat vapaasti. Pikemminkin se on vain muistutus siitä, mitä direktiivistä sinänsä seuraa: jäsenvaltioilla on oikeus ottaa käyttöön säädöksiä varmistaakseen valmistajan tai maahantuojan vahvistaman korkeimman vähittäismyyntihinnan noudattamisen aina kuluttajalle myyntiin asti.[20] Tämän mahdollisuuden tarkoituksena on välttää se, että valmisteverojen järjestelmän koskemattomuutta voitaisiin haitata ylittämällä etukäteen vahvistetut hinnat.[21]

43. Tätä taustaa vasten katson, että esillä oleva laki ei ole säädös, jolla on tarkoitus hillitä inflaatiota, eikä säädös, jolla on tarkoitus varmistaa valmisteverojen järjestelmän koskemattomuus. Tämän vuoksi minusta vaikuttaa joka tapauksessa siltä, että esillä oleva laki ei kuulu direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan soveltamisalaan.

3. Perusoikeuskirjan 20 ja 21 artikla

44. Kansallinen tuomioistuin pyysi unionin tuomioistuinta myös tulkitsemaan direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohtaa perusoikeuskirjan 20 artiklan (”Yhdenvertaisuus lain edessä”) ja 21 artiklan (”Syrjintäkielto”) valossa.

45. Kansallinen tuomioistuin ei kuitenkaan täsmennä, miksi se katsoo näiden määräysten voivan olla merkityksellisiä nyt käsiteltävässä asiassa. En myöskään näe, kuinka esillä olevaa lakia voidaan tulkita siten, että siinä kohdeltaisiin toisiinsa rinnastettavia tilanteita eri tavalla tai luotaisiin esimerkiksi sukupuoleen, rotuun, uskontoon tai poliittisiin mielipiteisiin perustuvaa syrjintää.

46. Näin ollen perusoikeuskirjan 20 ja 21 artiklan tarkastelu ei muuta arviotani.

47. Päättelen, että direktiivin 2011/64 15 artiklan 1 kohta ei ole esteenä kansalliselle säädökselle, jossa vähittäiskauppiaita edellytetään noudattamaan vähimmäishintoja kieltämällä niitä soveltamasta tupakkatuotteisiin veromerkissä ilmoitettua hintaa halvempaa hintaa siltä osin kuin säädöksessä jätetään veromerkkiin merkitty hinta vapaasti valmistajan tai maahantuojan vahvistettavaksi.

16 — Tuomio 4.3.2010, komissio v. Ranska (C-197/08, EU:C:2010:111, 41–44 kohta).

17 — Ks. tuomio 4.3.2010, komissio v. Itävalta (C-198/08, EU:C:2010:112, 30 kohta) ja tuomio 4.3.2010, komissio v. Irlanti (C-221/08, EU:C:2010:113, 41 kohta).

18 — Ks. tuomio 7.5.1991, komissio v. Belgia (C-287/89, EU:C:1991:188, 13 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

19 — * Suomennettu unionin tuomioistuimessa, koska EYVL:ssä ei ole julkaistu suomenkielistä tekstiä.

20 — Ks. tuomio 4.3.2010, komissio v. Ranska (C-197/08, EU:C:2010:111, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

21 — Ks. tuomio 4.3.2010, komissio v. Ranska (C-197/08, EU:C:2010:111, 43 kohta) ja tuomio 19.10.2000, komissio v. Kreikka (C-216/98, EU:C:2000:571, 26 kohta).

C Toinen kysymys

48. Kansallisen tuomioistuimen toinen kysymys koskee sitä, onko SEUT 34 artikla esteenä kansalliselle säädökselle, jossa asetetaan vähittäiskauppiaille velvollisuus noudattaa vähimmäishintoja kieltämällä valmistajan tai maahantuojan kiinnittämässä veromerkissä olevaa hintaa halvemman hinnan soveltaminen tupakkatuotteisiin.

49. Aluksi haluan kiinnittää huomiota siihen, että kansallinen tuomioistuin rajaa kysymyksensä koskemaan valmistettujen tupakkatuotteiden hintatarjousten kieltoa. Vaikka mainitussa lainsäädännössä näytetään myös kiellettävän mainonta ja muut myynninedistämisen muodot, kyseiset lainsäädännön näkökohdat eivät ole kansallisen tuomioistuimen kysymyksen kohteena enkä sen vuoksi tarkastele niitä. [22]

50. SEUT 34 artiklassa kielletään tuonnin määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan mainitussa EUT-sopimuksen määräyksessä tarkoitettuina, määrällisiin rajoituksiin nähden vaikutukseltaan vastaavina toimenpiteinä on pidettävä kaikkia kauppaa koskevia jäsenvaltioiden säännöksiä, jotka voivat tosiasiallisesti tai mahdollisesti rajoittaa unionin sisäistä kauppaa suoraan tai välillisesti. [23]

51. Tuomiosta Keck ja Mithouard alkaneen oikeuskäytännön mukaan tiettyjä myyntijärjestelyjä rajoittavien tai ne kieltävien kansallisten oikeussääntöjen soveltamisella muista jäsenvaltioista tuotuihin tuotteisiin ei kuitenkaan rajoiteta unionin sisäistä kauppaa, jos niitä sovelletaan kaikkiin jäsenvaltion alueella toimiviin toimijoihin ja jos niillä on oikeudellisesti ja tosiasiallisesti sama vaikutus sekä kotimaisten tuotteiden että muista jäsenvaltioista tuotujen tuotteiden markkinointiin. Jos nämä edellytykset täyttyvät, tällaisten säädösten soveltaminen sellaisten toisesta jäsenvaltiosta tuotujen tuotteiden myyntiin, jotka ovat tämän valtion oikeussääntöjen mukaisia, ei ole omiaan estämään näiden tuotteiden markkinoille pääsyä eikä rajoittamaan sitä enempää kuin kotimaisten tuotteiden markkinoille pääsyä. [24]

52. Tätä taustaa vasten katson, että kyseistä näkökohtaa esillä olevassa laissa, jolla pohjimmiltaan kielletään tupakkatuotteiden myynti valmistajan tai maahantuojan vapaasti vahvistamaa hintaa halvemmalla hinnalla, on pidettävä tuomioon Keck ja Mithouard perustuvassa oikeuskäytännössä tarkoitettuna myyntijärjestelynä.

53. Mainitun lainsäädännön säännökset eivät koske ominaisuuksia, jotka tupakkatuotteilla on oltava niiden markkinoimiseksi Belgiassa, vaan ainoastaan niitä järjestelyjä, joiden mukaisesti niitä voidaan myydä. [25]

54. Tämän vuoksi on tarkasteltava, sovelletaanko esillä olevaa lakia kaikkiin jäsenvaltion alueella toimiviin toimijoihin ja onko sillä oikeudellisesti ja tosiasiallisesti sama vaikutus sekä kotimaisten tuotteiden että muista jäsenvaltioista tuotujen tuotteiden markkinointiin.

22 — Totean ainoastaan, että tupakkatuotteiden mainontaa on tarkasteltu unionin lainsäädännössä, erityisesti tupakkatuotteiden mainontaa ja sponsorointia koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 26.5.2003 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2003/33/EY (EUVL L 152, s. 16), jossa kielletään valtioiden rajat ylittävä tupakkatuotteiden mainonta.

23 — Ks. tuomio 11.7.1974, Dassonville (8/74, EU:C:1974:82, 5 kohta).

24 — Ks. tuomio 24.11.1993, Keck ja Mithouard (C-267/91 ja C-268/91, EU:C:1993:905, 16 ja 17 kohta). Ks. myös tuomio 10.2.2009, komissio v. Italia (C-110/05, EU:C:2009:66, 36 kohta).

25 — Ks. vastaavasti tuomio 30.4.2009, Fachverband der Buch- und Medienwirtschaft (C-531/07, EU:C:2009:276, 20 kohta).

55. Ensinnäkin on kiistatonta, että esillä olevaa lakia sovelletaan erotuksetta kaikkiin Belgiassa tuotettuihin tai sinne tuotuihin tupakkatuotteisiin. Mainitussa lainsäädännössä ei näytetä asetettavan lisärasitetta tuontituotteille eikä vaikeutettavan niiden pääsyä Belgian markkinoille, sillä muiden jäsenvaltioiden (ja kolmansien maiden) valmistajat tai maahantuojat voivat edelleen täysin vapaasti vahvistaa tuotteidensa hinnat haluamallaan tavalla ja voivat siten kilpailla kotimaisten valmistajien kanssa yhtäläisin edellytyksin.

56. Vaikka vähittäiskauppiaiden mahdollisuus vahvistaa tupakkatuotteiden hinnat on huomattavasti pienempi, tätä mahdollisuutta toiseksi ei ole kokonaan poistettu. Ainakaan teoriassa mikään ei estäkään vähittäiskauppiaita (varsinkaan suuria vähittäiskauppiaita) neuvottelemasta valmistajien tai maahantuojien (myös rinnakkaistuojien) kanssa tavanomaista halvemman hinnan vahvistamiseksi tuotteille.[26] Mikäli valmistaja tai maahantuoja suostuu kiinnittämään veromerkin, jossa on halvempi hinta, tupakkatuotteiden myyminen tällä halvemmalla hinnalla on ja sen tulisikin olla sallittua.

57. Edellä esitetyn perusteella esillä oleva laki kuuluu tuomiossa Keck ja Mithouard määritellyn myyntijärjestelyn käsitteen piiriin, ja koska siinä kohdellaan kotimaisia tupakkatuotteita ja maahantuotuja tupakkatuotteita oikeudellisesti ja tosiasiallisesti yhdenvertaisina, siihen ei sovelleta SEUT 34 artiklassa määrättyä kieltoa.

58. Toiseen kysymykseen tulisi siis vastata, että SEUT 34 artikla ei ole esteenä kansalliselle säädökselle, jossa asetetaan vähittäiskauppiaille velvollisuus noudattaa vähimmäishintoja kieltämällä valmistajan tai maahantuojan kiinnittämässä veromerkissä olevaa hintaa halvemman hinnan soveltaminen tupakkatuotteisiin.

D *Kolmas kysymys*

59. Kansallisen tuomioistuimen kolmas ja viimeinen kysymys koskee sitä, onko SEUT 101 artikla, luettuna yhdessä SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa, esteenä esillä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle.

60. Haluan huomauttaa, että vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että vaikka SEUT 101 ja SEUT 102 artikla koskevat ainoastaan yritysten toimintaa eivätkä kohdistu jäsenvaltioiden antamiin lakeihin ja asetuksiin, mainituissa määräyksissä, luettuna yhdessä SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa, asetetaan jäsenvaltioille kuitenkin velvollisuus olla toteuttamatta tai pitämättä voimassa toimenpiteitä – vaikka ne olisivat lakeja tai asetuksia – jotka ovat omiaan poistamaan yrityksiin sovellettavien kilpailusääntöjen tehokkaan vaikutuksen.[27]

61. Unionin tuomioistuin on katsonut erityisesti, että kyse on SEU 4 artiklan 3 kohdan ja SEUT 101 artiklan rikkomisesta silloin, kun jäsenvaltio joko yhtäältä määrää yritykset tekemään SEUT 101 artiklan vastaisia yritysten välisiä yhteistoimintajärjestelyjä, edistää tällaisten järjestelyjen tekemistä taikka vahvistaa niiden vaikutuksia tai toisaalta poistaa omalta sääntelyltään sen valtiollisen luonteen siirtämällä yksityisille toimijoille vastuunsa tehdä taloutta ohjaavia päätöksiä.[28]

62. Nyt käsiteltävässä asiassa mikään ei viittaa siihen, että pääasian tilanne voisi kuulua johonkin näistä kolmesta tapauksista.

26 — Ks. vastaavasti tuomio 7.5.1991, komissio v. Belgia (C-287/89, EU:C:1991:188) ja tuomio 14.7.1988, komissio v. Belgia (298/86, EU:C:1988:404).

27 — Ks. esim. tuomio 16.11.1977, GB-INNO-BM (13/77, EU:C:1977:185 31 kohta); tuomio 5.12.2006, Cipolla ym. (C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, 46 kohta) ja tuomio 4.9.2014, API ym. (C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ja C-208/13, EU:C:2014:2147, 28 kohta).

28 — Ks. esim. tuomio 5.10.1995, Centro Servizi Spediporto (C-96/94, EU:C:1995:308, 21 kohta); tuomio 19.2.2002, Arduino (C-35/99, EU:C:2002:97 35 kohta); tuomio 5.12.2006, Cipolla ym. (C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, 47 kohta) ja tuomio 4.9.2014, API ym. (C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ja C-208/13, EU:C:2014:2147, 29 kohta).

63. Ensinnäkään esillä olevassa laissa ei määrätä tekemään SEUT 101 artiklan vastaisia yritysten välisiä yhteistoimintajärjestelyjä eikä edistetä tällaisten järjestelyjen tekemistä. Silloin kun vähimmäishinta vahvistetaan joko yksipuolisesti kansallisten viranomaisten toimesta tai soveltamalla automaattisesti jotakin oikeussääntöä, ei ole perustetta päätellä, että esillä olevan lain kaltainen laki pakottaisi maahantuojat, valmistajat tai vähittäiskauppiaat tekemään kilpailunvastaisia järjestelyjä.[29] Näin on varsinkin silloin, kun kansallinen oikeussääntö on jo sinänsä riittävä eikä sen vaikuttavuus edellytä täytäntöönpanoa koskevia järjestelyjä.[30]

64. Toiseksi kansallinen tuomioistuin ei esitä mitään seikkoja sen tueksi, että SEUT 101 artiklan vastaiset järjestelyt olisivat olleet olemassa, kun esillä oleva laki hyväksyttiin, tai olisivat tulleet voimaan mainitun lain säätämisen jälkeen.

65. En myöskään näe kansallisen tuomioistuimen toimittamissa tiedoissa mitään sellaista, mikä osoittaisi Belgian viranomaisten siirtäneen toimivaltaa yksityisille toimijoille.

66. Edellä esitetyn perusteella SEUT 101 artikla, luettuna yhdessä SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa, ei ole esteenä esillä olevan lain kaltaiselle kansalliselle laille.

IV **Ratkaisuehdotus**

67. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Hof van beroep te Brusselin (Brysselin ylioikeus) esittämiin kysymyksiin seuraavasti:

Valmistettuun tupakkaan sovellettavan valmisteveron rakenteesta ja verokannoista 21.6.2011 annetun neuvoston direktiivin 2011/64/EU 15 artiklan 1 kohta, SEUT 34 artikla ja SEUT 101 artikla luettuna yhdessä SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa eivät ole esteenä valmistettujen tupakkatuotteiden hintatarjoukset kieltävälle kansalliselle säännökselle, jossa asetetaan vähittäiskauppiaille velvollisuus noudattaa vähimmäishintoja kieltämällä valmistajan tai maahantuojan kiinnittämässä veromerkissä olevaa hintaa halvemman hinnan soveltaminen tupakkatuotteisiin.

29 — Ks. tuomio 29.1.1985, Cullet ja Chambre syndicale des réparateurs automobiles et détaillants de produits pétroliers (231/83, EU:C:1985:29, 17 kohta).

30 — Ks. tuomio 17.11.1993, Meng (C-2/91, EU:C:1993:885, 15 kohta) ja tuomio 17.11.1993, Ohra Schadeverzekeringen (C-245/91, EU:C:1993:887, 11 kohta).